

CZU: 340.6:616-082

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.5112968>

ACTUALITĂȚI PRIVIND EVALUAREA CALITĂȚII ASISTENȚEI MEDICALE DUPĂ DATE MEDICO-LEGALE

Andrei PĂDURE

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

În ultimii ani se constată o creștere a numărului expertizelor medico-legale dispuse Centrului de Medicină Legală în vederea evaluării calității serviciilor medicale. În studiul de față ne-am propus să stabilim trendul acestei observații și evoluția situației, inclusiv a structurii acestor expertize pe specialități medicale, în condițiile actuale comparativ cu perioadele anterioare. Cercetărilor a fost supusă documentația de evidență a expertizelor medico-legale în comisie pentru anii 2016-2020 din cadrul Centrului de Medicină Legală, iar pentru analiza comparativă – datele unui studiu autohton realizat pe un eșantion similar ce a cuprins anii 1998-2008. În special după anii 2009-2012, s-a constatat un trend evident pozitiv al soluționării conflictelor apărute între personalul medical și pacienți pe cale judiciară, preponderent penală (98,1%). Cercetările au arătat o inversare a ponderii specialităților profilului chirurgical față de cel terapeutic în structura expertizelor medico-legale în ultimii ani, cu predominarea ultimului (58,29%). Ponderea specialiștilor mai frecvent învinuiți de malpraxis în structura fiecărui profil medical nu a suferit modificări substanțiale. Decesul pacientului continuă să prevaleze (70,67%) în calitate de cauză a plângerilor vizând calitatea serviciilor medicale.

Cuvinte-cheie: expertiză medico-legală, calitatea serviciilor medicale, răspundere juridică, malpraxis medical.

ACTUALITIES OF MEDICAL CARE ASSESSMENT BASED ON MEDICO-LEGAL DATA

An increasing number of medico-legal investigations ordered to the Centre of Forensic Medicine to evaluate the quality of medical services has been noticed in the recent years. The present study aimed to establish the trend of these investigations and their structure according to medical specialties – nowadays compared to previous times. The logs of commission's medico-legal investigations for 2016-2020 were studied, and data of an earlier local study (1998-2008) conducted on a similar lot were comparatively analysed. After 2009-2012 an obviously positive trend of the number of medico-legal investigations has been established. Mainly, 98.1% of the medical staff was charged with criminal offences in relation to medical malpractice. Compared to the previous study, the weight of surgical specialties dramatically decreased due to the increasing number of investigations concerning therapeutic specialties (58.29%). Patient's death continues to prevail (70.67%) as a cause of complaints regarding the quality of medical care.

Keywords: medico-legal investigation, quality of medical care, legal liability, medical malpractice.

Introducere

Studierea calității asistenței medicale, a principiilor de evaluare clinică, medico-legală și juridică a acesteia, a cauzelor apariției eșecurilor în activitatea medicală, a responsabilității personalului medical pentru neajunsurile din activitatea profesională sunt la momentul dat unele dintre cele mai actuale și insuficient cercetate probleme medicale, medico-legale și sociojuridice [1, 2, 3 ș.a.].

În ultimele decenii, în țările lumii, inclusiv în Republica Moldova, se observă o creștere semnificativă a activității pacienților, a frecvenței obiectiilor aduse personalului medical, prezentate sub formă de plângeri organului de urmărire penală, și a tragerii la răspundere juridică a lucrătorilor medicali [4–10]. În asemenea situații, întru clarificarea tuturor circumstanțelor invocate în plângeri și ținând cont de necesitatea aplicării unor cunoștințe speciale, organul de urmărire penală dispune efectuarea expertizei medico-legale [11], care se efectuează exclusiv de către o comisie de experți în componența căreia este inclus un specialist din domeniul medical supus expertizei [12].

Expertizele medico-legale au o importanță prioritară în cercetarea cazurilor de tragere la răspundere a lucrătorilor medicali [13], deoarece au menirea exclusivă de a analiza din punct de vedere științific întregul spectru de informații întru a depista neajunsurile medicale profesionale, astfel aducându-și aportul la apărarea drepturilor și intereselor pacienților și medicilor.

În cadrul acestor expertize este cercetată și analizată calitatea asistenței medicale, sunt evidențiate neajunsurile, sunt identificați factorii și condițiile ce au contribuit la apariția consecințelor nefavorabile, este apreciată legătura de cauzalitate dintre neajunsurile constatate și consecințele (complicațiile) apărute etc. [7,10,14].

Soluționarea problemelor de drept nu este posibilă în lipsa expertizei medico-legale în comisie, în care experții să se expună cu privire la corectitudinea acordării ajutorului medical [15]. Concluziile experților cu privire la asistența medicală defectuoasă reprezintă probe importante în cercetarea dosarelor penale și civile despre infracțiunile profesionale medicale, expertiza calitativă, în astfel de cazuri, fiind un mijloc de ameliorare a asistenței medicale [13,16]. Mai mult ca atât, expertiza medico-legală în asemenea cazuri este dovada prioritară [10], deoarece părerea experților expusă în concluzii stă la baza demonstrării vinovăției sau nevinovăției medicului [17]. Organul de urmărire penală și instanța de judecată pot evalua deplin și obiectiv infracțiunile legate de cauzarea prejudiciului prin acțiuni medicale defectuoase doar având la bază o expertiză medico-legală competent realizată cu concluzii argumentate [14,18]. Rolul prioritar al expertizei medico-legale în investigarea acestor infracțiuni, comparativ cu alte structuri antrenate în identificarea greșelilor medicale, este determinat de competența exclusivă în elucidarea legăturii de cauzalitate dintre deficiențe și consecințe, după cum și în calificarea gravității vătămării corporale [18]. Anume expertiza medico-legală este una dintre importante mijloace de probă operate de organele de urmărire penală, care stă la baza probatoriului în toate infracțiunile ce vizează activitatea profesională medicală, iar rapoartele de expertiză medico-legală devin surse importante pentru analiză științifică în vederea îmbunătățirii calității serviciilor medicale [19]. Din considerentele enunțate, atât în plan organizațional, cât și educativ, studierea rapoartelor de expertiză medico-legală dă posibilitatea de a evidenția cele mai frecvente defecte din asistența medicală, cauzele și condițiile de apariție a acestora [16].

În așa mod, numărul în creștere al plângerilor adresate organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată determină sporirea frecvenței dispunerii expertizelor medico-legale [10]. În contextul dat, în multe publicații științifice [2,5,7,17,20,21 etc.], consacrate problemei calității asistenței medicale, se remarcă creșterea semnificativă a numărului cazurilor de tragere la răspundere penală și civilă a lucrătorilor medicali și, respectiv, a numărului de expertize medico-legale ce vizează serviciile medicale. Mai mult ca atât, savanții consideră că tendința dată se va menține [22].

În structura acestor expertize predomină esențial cele ce vizează activitatea medicilor reprezentanți ai specialităților profilului chirurgical [1,4,9,20,21,23]. Cercetătorii explică această predominare netă prin caracterul metodelor de diagnosticare și tratament invazive, folosite în activitatea chirurgicală. Datorită acestor particularități, disciplinele profilului chirurgical sunt considerate și cele mai generatoare de risc al apariției complicațiilor nedorite și, respectiv, al plângerilor ce vizează calitatea serviciilor medicale [24].

Însă, la moment nu există cercetări autohtone care să prezinte situația curentă privind antrenarea personalului medical în litigii judiciare și să analizeze prejudiciile aduse pacienților în procesul acordării asistenței medicale, precum și condițiile generatoare. Unicul studiu fundamental [25] bazat pe date medico-legale a vizat o perioadă de studiu până în anul 2008 și s-a focusat pe analiza situației doar în specialitățile profilului chirurgical.

Ca urmare, în prezentul studiu ne-am propus scopul să determinăm frecvența dispunerii expertizelor medico-legale referitoare la evaluarea calității serviciilor medicale și structura acestor expertize pe specialități medicale.

Material și metode aplicate

Studiul științific a fost realizat în cadrul proiectului „Protecția consolidată a drepturilor pacientului în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală” („PROTAMED”), implementat de LCȘ Centrul Interuniversitar de Drept Medical. După caracter, studiul este de tip descriptiv, iar conform volumului eșantionului – integral.

Originea informației. Cercetării au fost supuse registrele de evidență a expertizelor medico-legale (de formatul aprobat de Ministerul Sănătății) din cadrul secției Expertize în comisie a Centrului de Medicină Legală. Pentru elucidarea tendinței dispunerii expertizelor medico-legale menite să elucideze calitatea serviciilor medicale au fost utilizate datele actualizate privind dinamica acestor expertize reflectată în cadrul studiului *Evaluarea medico-legală a deficiențelor din asistența medicală de profil chirurgical* [25]. Datele obținute în cadrul studiului menționat pot fi considerate compatibile și comparabile cu prezenta cercetare, întrucât au avut aceeași origine și tip de informație.

Perioada de timp cercetată. Analiza datelor din registre a cuprins perioada anilor 2016-2020 inclusiv.

Conținutul informației. Din registrele de evidență a expertizelor medico-legale au fost extrase următoarele date ce ar permite identificarea fiecărui caz în arhiva Centrului de Medicină Legală, după cum urmează: numărul raportului de expertiză medico-legală, tipul procesului judiciar (penal/civil), profilul medical (chirurgical/terapeutic), specialitatea medicală, obiectul expertizei (persoană/cadavru) și tipul expertizei judiciare.

Metodele de cercetare și analiză a datelor. Întru realizarea scopului studiului au fost aplicate mai multe metode de cercetare: istorică (studierea evoluției în timp a fenomenului cercetat), comparativă (analiza proprietăților (particularităților) unui fenomen în raport cu altul, cunoașterea modificărilor intervenite la nivel de dezvoltare sau structură), statistică (analiza cantitativă și calitativă a datelor obținute în cadrul studiului, inclusiv statistică variațională (calcularea mediei de grupă cu o periodicitate de 4 ani)), analitică (cercetarea fenomenului prin descompunerea acestuia în părțile sale componente).

Rezultate și discuții

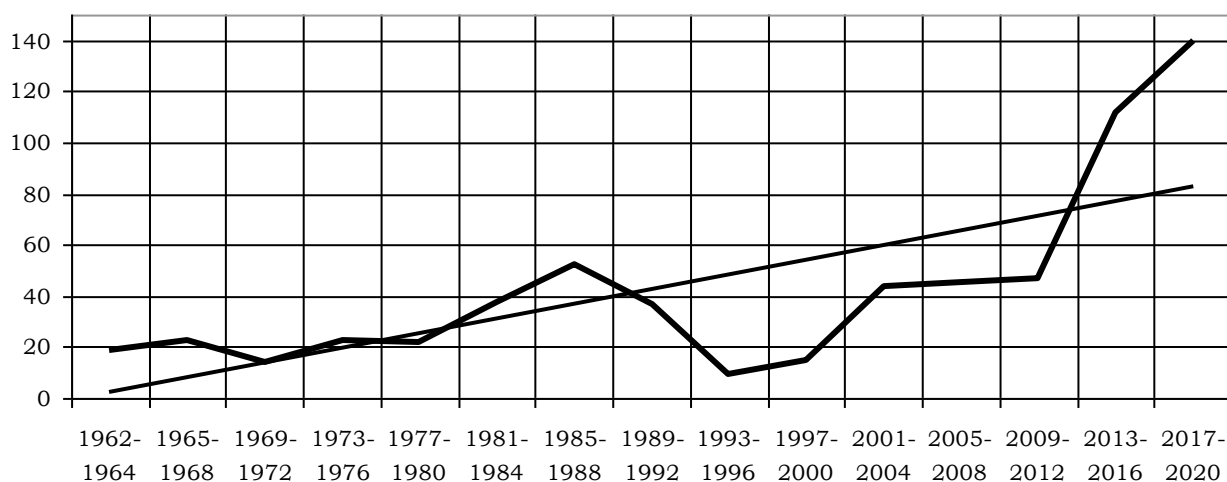
Analiza datelor din registrele de activitate a secției Expertize în comisie a arătat că în perioada anilor 2016-2020 au fost efectuate 663 de expertize în care a fost analizată calitatea serviciilor medicale, acestea având o oscilație anuală între 105 și 186 de cazuri. În raportul privind numărul total de expertize în comisie pe cazuri complicate (1549) executate în perioada de referință, cele cu privire la calitatea asistenței medicale acordate populației au reprezentat în medie $42,80 \pm 1,92\%$, atingând cifra maximă de $56,53 \pm 3,63\%$ în anul 2018 (Tab.1). Din Tabelul 1 observăm că, pe fundalul scăderii continue a numărului de expertize medico-legale în comisie executate de Centrul de Medicină Legală în perioada analizată, crește ponderea expertizelor dispuse în vederea aprecierii calității serviciilor medicale.

Tabelul 1

Dinamica expertizelor medico-legale în comisie, inclusiv a celor referitoare la calitatea asistenței medicale (ajustată prin media de grupă)

Anul	Total expertize în comisie	Expertize „medicale”		Media de grupă
		abs.	p±ES%	
2016	413	105	25,42 $\pm$ 4,25	139,5
2017	342	126	36,84 $\pm$ 4,30	
2018	329	186	56,53 $\pm$ 3,63	
2019	242	135	55,79 $\pm$ 4,27	
2020	223	111	49,78 $\pm$ 4,75	

Comparând aceste date cu cele reflectate în cadrul studiului *Evaluarea medico-legală a deficiențelor din asistența medicală de profil chirurgical* [25] putem constata o creștere esențială de cca. 2,5 ori a ponderii expertizelor medico-legale privind aprecierea calității serviciilor medicale în structura expertizelor în comisie, acest indicator constituind în perioada anilor 1962-2008 doar 17,51%. Analiza dinamicii acestei categorii de expertize, calculată după media de grupă cu o periodicitate de 4 ani, la fel denotă o creștere spectaculoasă a trendului disponerii acestor expertize, începând cu perioada anilor 2009-2012, care a reprezentat o valoare de 139,5 cazuri anual (Fig.1). Situația constatată arată, de fapt, o creștere a antrenării personalului medical la răspundere juridică, întrucât în spatele fiecărei expertize medico-legale de acest fel stă o plângere a unui pacient nesatisfăcut și un conflict nestins dintre furnizorul de servicii de sănătate și pacient.

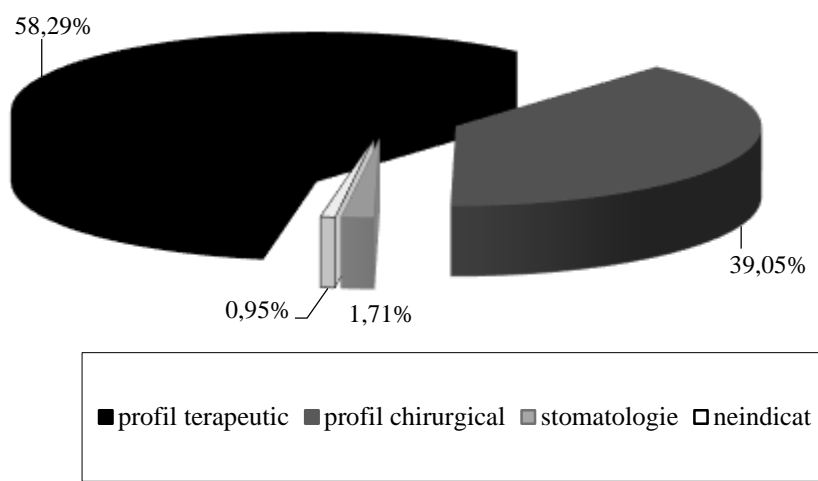

Fig.1. Dinamica (abs.) și trendul expertizelor medico-legale referitoare la asistența medicală.

Expertizele medico-legale au fost dispuse cel mai frecvent primar (79,18%) și mai rar suplimentar sau repetat. În acest context, în vederea evitării distorsionării informațiilor numerice, considerăm că studiul trebuie să admită în calculul statistic doar rapoartele de expertiză primară (525), deoarece cele suplimentare și repetate vizează aceleași cazuri. Rapoartele de expertiză judiciară suplimentară și repetată vor fi importante pentru un alt studiu aprofundat pentru obținerea din conținutul lor a unor informații suplimentare referitoare la condițiile acordării asistenței medicale și eventualele neajunsuri identificate, inclusiv la legătura lor de cauzalitate cu consecințele stabilite.

În raport cu tipul procesului judiciar, s-a constatat că expertizele medico-legale au fost dispuse cu precădere în cadrul proceselor și cauzelor penale (98,1%). Comparativ cu perioada anilor 1998-2008 (5,75%) [9], ponderea pacienților care inițiază procese civile în raport cu furnizorul de servicii de sănătate s-a redus semnificativ (1,14%). De aici rezultă că pacienții nesatisfăcuți de calitatea serviciilor medicale tind să rezolve conflictul cu furnizorul de servicii de sănătate pe cale penală și nu civilă. Această observație ar putea fi determinată de lipsa unui instrument național de asigurare a personalului medical, de eventualitatea admerii unor abateri de la bunele practici de acordare a asistenței medicale sau de nivelul jos de cultură juridică a pacienților, care preferă calea penală în schimbul compensării prejudiciului cauzat prin actul medical defectuos. Excepțional de rar (0,76%) pacienții au solicitat efectuarea expertizelor extrajudiciare, probabil urmând să prezinte raportul de expertiză extrajudiciară în calitate de dovadă pentru inițierea unui proces judiciar în cazul identificării unor neajunsuri în procesul acordării asistenței medicale.

Analiza structurii expertizelor cu privire la calitatea asistenței medicale în perioada 2016-2020 (Fig.2) a scos în evidență o frecvență mai mare a expertizelor medico-legale dispuse în privința specialităților profilului terapeutic (58,29%) față de cele chirurgicale (39,05%), situația fiind invers proporțională celei din perioada anilor 1998-2008 în care au predominat specialitățile profilului chirurgical (51,29%). Din informațiile date rezultă că plângerile pacienților sau rudelor acestora (în cazul pacienților decedați) vizează mai frecvent activitatea medicilor profilului internistic decât chirurgical.

Fig.2. Structura expertizelor pe cauze medicale pe profiluri.

Situația constatată este paradoxală și necesită o explicație prin cercetarea detaliată a rapoartelor de expertiză medico-legală, deoarece anume în specialitățile profilului chirurgical sunt utilizate metode diagnostice și curative invazive, fapt ce sporește riscul de apariție a diferitor consecințe ce pot servi drept cauză a unor suspiciuni privind existența abaterilor de la standardele și normele de acordare a asistenței medicale. Totuși, trebuie de subliniat că tendința de micșorare a ponderii specialităților profilului chirurgical în raport cu cele terapeutice a fost observată deja în cadrul studiului național [25] ce a vizat perioada anilor 1998-2008. Într-un număr nesemnificativ de cazuri (1,73%) expertizele medico-legale au vizat domeniul stomatologiei. Totodată, au existat câteva cazuri (0,77%) în care registrele de evidență a expertizelor medico-legale nu au conținut informații despre specialitățile medicale vizate, omisiuni de înregistrare ce dictează necesitatea studierii rapoartelor de expertiză medico-legală pentru clarificarea situației sub toate aspectele.

Analiza comparativă a scos în evidență o diferență statistică semnificativă dintre expertizele ce au vizat calitatea asistenței medicale de profil terapeutic și cel chirurgical ($58,29 \pm 2,82\%$ și $39,05 \pm 3,41\%$, respectiv $p < 0,001$) (Tab.2).

Tabelul 2

Ponderea și structura expertizelor pe „cauze medicale” în funcție de specialitate

Profil chirurgical			Profil terapeutic		
specialitatea	abs.	%	specialitatea	abs.	%
Obstetrică / Ginecologie	90	43,91	Pediatrie	134	43,79
			Terapie	88	28,76
Chirurgie generală	58	28,29	Medicina urgență	28	9,15
Neurochirurgie	15	7,33	Neonatologie	20	6,54
Traumatologie	14	6,83	Cardiologie	7	2,28
ATI	10	4,88	Neurologie	6	1,96
Oncologie	6	2,92	Infecțioase	6	1,96
Oftalmologie	6	2,92	Toxicologie	6	1,96
Alte	6	2,92	Medicina de familie	4	1,31
Total profil chirurgical	205	39,05± 3,41	Psihiatrie	4	1,31
			Alte	3	0,98
Stomatologie	9	1,73	Total profil terapeutic	306	58,29± 2,82
Neindicat	5	0,77			
Total expertize	525	100	t = 5,23	p < 0,001	

După cum se observă din Tabelul 2, în structura specialităților de profil terapeutic a prevalat esențial pediatria (43,79%), depășind esențial după frecvență terapia (28,76%). Grijă părinților față de sănătatea copiilor este explicată și prin ponderea destul de înaltă a neonatologiei (6,54%) în lista specialităților profilului terapeutic față de care au apărut obiecții. În rândul specialităților acestui profil, expertizele medico-legale au fost dispuse și în privința asistenței medicale de urgență, cardiologiei, neurologiei, bolilor infecțioase, toxicologiei, medicinei de familie și a altor specialități. Din întreg spectrul specialităților de profil chirurgical, cele mai multe întrebări au apărut pe marginea asistenței acordate de medicii obstetricieni-ginecologi (43,91%) și de chirurgii generaliști (28,29%). Mai rar au fost dispuse expertize ce au vizat activitatea neurochirurgilor, traumatologilor, anesteziștilor, oncologilor, oftalmologilor ș.a. Este de menționat că ponderea specialităților în profilurile medicale din perioada anilor 2016-2020 este foarte apropiată de cea din perioada 1998-2008.

Analiza lotului de studii a arătat că decesul pacientului în procesul acordării asistenței medicale trezește cele mai multe suspiciuni privind admiterea unor neajunsuri profesionale. Astfel, expertizele medico-legale au fost dispuse cel mai frecvent (70,67%) pe marginea documentelor medicale ce vizau persoanele decedate. Pacienții în viață (29,33%) au fost autori ai plângerilor vizând calitatea serviciilor medicale de aproape 2,5 ori mai rar.

Concluzii

Începând cu perioada anilor 2009-2012, incidența expertizelor medico-legale dispuse pentru evaluarea calității asistenței medicale este în continuă creștere și are un trend evident pozitiv, fiind un indicator cert al alternării mai frecvente a personalului medical în litigii judiciare comparativ cu anii precedenți.

Medicii sunt trași mai frecvent la răspundere penală (98,1%) pentru deficiențele profesionale admise, situație ce ar putea fi determinată de lipsa unui instrument național de asigurare a personalului medical, de eventualitatea admiterii unor abateri de la bunele practici de acordare a asistenței medicale sau de nivelul jos de cultură juridică a pacienților.

Surpriza neașteptată a acestui studiu a fost să constatăm că, în comparație cu perioada anilor 1998-2008, ponderea specialităților profilului chirurgical în structura expertizelor medico-legale pe cauze medicale a scăzut radical și s-a inversat în raport cu specialitățile profilului terapeutic. În specialitățile profilului terapeutic, plângerile pacienților vizează mai frecvent activitatea profesională a pediatriilor și interniștilor (terapeuților), iar în specialitățile profilului chirurgical – cea a obstetricienilor/ginecologilor și a chirurgilor generaliști.

Decesul pacientului în procesul acordării asistenței medicale continuă să prevaleze (70,67%) în calitate de cauză ce trezește suspiciuni privind admiterea unor neajunsuri profesionale, fapt ce subliniază importanța instruirii personalului medical în domeniul dreptului medical și comunicării cu rudele pacienților decedați în vederea explicării cauzelor și evitării conflictelor judiciare, mai ales prin prisma studiilor autohtone [26] care au demonstrat un nivel jos de cunoștințe de ordin juridic în rândul medicilor.

Referințe:

1. ДИЛЛИС, А.Д., ВОРОПАЕВ, А.В., ПРОСКУРИН, В.Н. Анализ судебно-медицинских экспертиз по материалам уголовных и гражданских дел в связи с некачественным оказанием медицинской помощи в Иркутской области. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, с.293-294.
2. ЕРОФЕЕВ, С.В., НОВОСЁЛОВ, В.П. Неблагоприятный исход медицинской помощи: изучение проблемы в судебно-медицинской практике. В: *Судебно-медицинская экспертиза*, 2008, №1, с.35-38. ISSN 0039-4521
3. НИЗИЙ, А.В., ЮРТАЕВА, Е.А. Дефекты диагностики и лечения, выявленные в ЛПУ г. Находка за 2003-2005 гг. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики*. Выпуск 12, часть 1. Новосибирск-Красноярск, 2007, с.41-44.
4. DAROK, M. et al. Forensic autopsy and medical malpractice – a ten year review. In: *Journal de medecine legale, droit medical, victimologie, dommage corporel*, 2002, no.4-5, vol.45, p.93. ISSN 0999-9809
5. DETTMEYER, R., EGL, M., MADEA, B. Medical malpractice charges in Germany – role of the forensic pathologist in the preliminary criminal proceeding. In: *J. Forensic Sci.*, 2005, no.50(2), p.423-427. ISSN 1556-4029
6. GUNDOGMUS, U.N. et al. A descriptive study of medical malpractice cases in Turkey. In: *Ann. Study Med.*, 2005, no.25(5), p.404-408. ISSN 0975-4466
7. PĂDURE, A. Expertiza medico-legală a deficiențelor profesionale medicale. În: *Curierul Medical*, 2009, nr.6(312), p.25-28. ISSN 1857-0666
8. PERJU-DUMBRAVĂ, D. *Bioetică și responsabilitate medicală*. Cluj-Napoca: Hipparion, 1999. 186 p. ISBN 973-9339-95-6
9. YAYCI, N. The position of the physicians claimed with medical malpractice in Turkey. In: *The IIIrd Congress of the Balkan Academy of Forensic Sciences (2-5 June 2005)*. Constanța, 2005, p.87-88.
10. ЧЕРКАЛИНА, Е.Н. Оценка медицинских документов при проведении комиссионных экспертиз по уголовным и гражданским делам, связанным с дефектами оказания медицинской помощи новорожденным. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, с.311-313.
11. Codul de procedură penală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110; Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.170-172.
12. ЧЕРКАЛИНА, Е.Н., БАРИНОВ, Е.Х., РОМОДАНОВСКИЙ, П.О. Значение медицинских документов при проведении комиссионных экспертиз по материалам дел, связанных с ненадлежащим оказанием медицинской помощи новорожденным. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики*. Выпуск 12, часть 1. Новосибирск-Красноярск, 2007, с.74-77.
13. СЕРГЕЕВ, Ю.Д., ЕРОФЕЕВ, С.В. Неблагоприятный исход медицинской помощи: оценка причин и условий инцидента. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, с.301-302.
14. ЗЫКОВА, Н.А., РИВЕНСОН, М.С. К анализу судебно-медицинских экспертиз по делам о профессиональных правонарушениях медицинских работников. В: *Судебно-медицинская экспертиза*, 1998, №3, с.3-6. ISSN 0039-4521
15. TETERCEV, V., UNGUREAN, S., BLUVȘTEIN, Gr. Problemele expertizei medico-legale în dosarele despre infracțiunile profesionale medicale. În: *Materialele Primului Congres al medicilor legiști din R.M. (27-28 septembrie 2001)*. Chișinău, 2001, p.98-99.
16. ХОХЛОВ, В.В. Организация и задачи судебно-медицинской экспертизы по «врачебным делам» на современном этапе. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, с.285-287.
17. БЫХОВСКАЯ, О.А. Роль судебно-медицинских комиссионных экспертиз в связи с обвинениями медицинских работников в оценке качества медицинской помощи. В: *Теория и практика судебной медицины*. Санкт-Петербург, 2006, с.58-59.
18. PĂDURE A., NOVAC T. Evaluarea calității serviciilor medicale în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin certificare și inovare”*, USM, 10-11 noiembrie 2020. Chișinău, 2020, p.272-276. ISBN 978-9975-152-52-5

19. TRÎMBIȚAȘU, A., SALEM, A. Forensic medical expertise in medical faults evaluation – the experience of the romanian superior commission of legal medicine. In: *The IIIrd Congress of the Balkan Academy of Forensic Sciences* (2-5 June 2005). Constanța, 2005, p.25-26.
20. ПАПКОВ, В.Г., ТЯЖЛОВ, Н.А., ДУБОВ, Ю.В. Характеристика экспертиз по «врачебным делам» в Рязанской области. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, с.306-307.
21. БЫХОВСКАЯ, О.А., МАГРАДЗЕ, Д.Н. Обоснованность претензий к медицинским работникам, по материалам экспертиз, проведенных по уголовным и гражданским делам в Спб БСМЭ в 2003-2004 гг. В: *Теория и практика судебной медицины*. Санкт-Петербург, 2006, с.60-61.
22. PĂDURE, A. Evaluarea medico-legală a calității asistenței de profil chirurgical. În: *Anale științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”*, 2008, vol.1, ed.IX, p.98-102. ISSN 1857-1719
23. CARTER, D. The surgeon as a risk factor. In: *British Medical Journal*, 2003, vol.326, p.832-833. ISSN 1468-5833
24. PĂDURE, A. *Evaluarea medico-legală a deficiențelor din asistența medicală de profil chirurgical*. Chișinău: CEP Medicina, 2011. 141 p. ISBN 978-9975-913-55-3
25. PĂDURE, A., BACIU, Gh., BONDAREV, A. Level of surgeon’s knowledge of the patient’s rights in the Republic of Moldova. In: *Folia Societatis Medicinae Legalis Slovacae*, 2011, vol.1, no.II, p.32-36. ISSN 1338-4589

Notă: Acest articol a fost elaborat în cadrul Proiectului de Stat *Protecția consolidată a drepturilor pacientului în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală*, cifrul Proiectului 20.80009.0807.30, realizat în cadrul Centrului Interuniversitar de Drept Medical al Institutului de Cercetare și Inovare, Universitatea de Stat din Moldova.

Date despre autor:

Andrei PĂDURE, doctor habilitat în științe medicale, conferențiar universitar, șef catedră Medicină Legală, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”.

E-mail: andrei.padure@usmf.md

ORCID: 0000-0003-4249-9172

Prezentat la 20.05.2021